

Aç Gözünü,
Artık Yaşamıyorsun
Olga Tokarczuk

Aç Gözünü Artık Yaşamıyorsun
Olga Tokarczuk

Orijinal Adı: Gra na wielu bebenkach
©Olga Tokarczuk ©Wydawnictwo Literackie, Kraków

Yayın Yönetmeni: Nermin Mollaoğlu
Yayın Koordinatörü: Hazal Baydur
Yayına Hazırlayan: Gizem Özgüven
Editör: Selahattin Özpabalıyıklar
Lehçe aslından çeviren: Neşe Taluy Yüce
Mizanpaj: ademseneel.com
Kapak Resmi: Joanna Concejo
Kapak Tasarımı: Ezgi Karayel

1. Baskı: İstanbul, Nisan 2018
2. Baskı: İstanbul, Ekim 2019

Baskı: Sena Ofset
Litros yolu 2. Matbaacılar Sitesi B Blok 6.Kat 4NB 7-9-11
Zeytinburnu - İstanbul
Sertifika no: 12064 Tel. (212) 613 38 46
ISBN: 978-605-84787-6-3

Bütün yayın hakları saklıdır. Kaynak gösterilerek yapılacak kısa alıntılar dışında yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

Berrak Sural, Ece Erdoğan, Ertuğ Uçar, Gökşun Bayraktar, İlker Şahin, Nazlı Gürkaş,
Nazlıcan Kabataş ve Yağmur Vatangül'e katkılarından dolayı teşekkür ederiz.

Bu kitap, Avrupa Birliği Yaratıcı Masa Programı'nın desteğiyle yayımlanmıştır.

Avrupa Birliği'nin Creative Europe
Desk Programı tarafından
desteklenmiştir

Avrupa Birliği Komisyonu'nun bu yayının üretimi için verdiği destek, yazarların görüşlerini yansıtan metinlerin içeriklerini onayladığı anlamına gelmez ve Komisyon burada yer alan bilgilerin herhangi bir şekilde kullanılmasından sorumlu tutulamaz.

Kalem Kültür Yayınları

Şehbender Sok. No:18/6 Asmalımescit
Beyoğlu İstanbul
Tel: 0212 245 4406
Sertifika No: 13870

Aç Gözünü,
Artık Yaşamıyorsun
Olga Tokarczuk

Lehçe aslından çeviren: Neşe Taluy Yüce

Olga Tokarczuk

Sulechov- Polonya'da doğdu. Edebiyat kariyerine başlamadan önce Varşova Üniversitesi'nde psikolog olarak çalışan yazar Carl Jung üzerine çalışmalar yapmıştır.

Polonya'nın en başarılı yazarlarından biri olarak görülen Tokarczuk eserleri ile Polonya'da ve Polonya dışında birçok ödüle layık görülmüştür. Polonya'da verilen en önemli edebiyat ödülü olan Nike'ye bu güne dek iki kez (2008 ve 2015'te) sahip olan Tokarczuk'un pek çok eseri içinden "Gecenin Evi ve Gündüzün Evi", "Koşucular" Türkçeye çevrilmiştir.

Neşe Taluy Yüce

Ankara'da doğdu. Ankara Üniversitesi İletişim Fakültesi Radyo Televizyon Bölümü'nde ve aynı üniversitenin Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Rus Dili ve Edebiyatı Bölümü'nde de lisans öğrenimini tamamladı. 1996 yılında Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Leh Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı'ndan doktor, 2005 yılında profesör unvanlarını aldı. Halen aynı anabilim dalında öğretim üyesi olarak görev yapmaktadır. 2006 yılında Leh edebiyatının başyapıtlarını çevirdiği ve bu edebiyatı Türkiye'de ustaca tanıttığı için Polonya Cumhuriyeti Dışişleri Bakanı Stefan Meller'den özel bir ödül almış, 2009 yılında, "Testosteron" (A. Saramonowicz) adlı oyunun çevirisiyle, Ankara Sanat Kurumu tarafından, "En İyi Çevirmen Ödülü"ne layık görülmüştür. 2016 yılında Polonya Cumhuriyeti Kültür Bakanlığı'ndan "Polonya Kütürüne Hizmet Nişanı" (Odznaka honorowa Zasłużony dla Kultury Polskiej) almıştır.

Kısa Öykülerden Uzun Bir Köprü

Kalem Ajans olarak, Türkçede yeterince yer bulamamış, az temsil edilen dillere ve ülke edebiyatlarına ağırlık vermek her zaman önceliklerimizden biri oldu. Uluslararası ilişkilerin kuvvetlenmesi ve sınırların ortadan kalkması için bir edebiyat ajansı olarak bizim üstümüze düşen farklı ülke edebiyatlarını da yaydığımız coğrafyada tanınır kılmak.

Uzakları yakın etmenin yollarından biri farklı kültürleri anlamaksa bunu yapmak için edebiyattan daha iyi bir yol bilmiyorum. Herkes en iyi bildiği işi yapmalı dedik ve “Kısa Öykülerden Uzun Bir Köprü” adını verdiğimiz projemiz böylece doğmuş oldu. ‘Bir edebiyat köprüsü inşa ediyoruz’ mottosuyla çıktığımız bu yolda dünyanın yedi ülkesinden yedi kısa öykü kitabını sizlerle buluşturuyoruz. Her kitabın kapağı için o ülkenin bir çizeriyle çalıştık. Ülke edebiyatlarını tanıttığımız bu seride bütünlüğü yakalamak için çizerlere de yer verilmesi gerektiğini düşündük. Kitabı elinize aldığınızda, kapaktan öykülere kadar o ülkenin genç yetenekleriyle karşılaşacaksınız. Her biri kendi ülkesinde önemli noktada olan yedi yazarın öyküleri, çeviri öykü edebiyatına katkıda bulunurken size belki de daha önce hiç okumadığınız bir ülke edebiyatının kapılarını açacak.

Elinizde tutmuş olduğunuz eser işte bu gayeler ışığında Neşe Taluy Yüce’nin çevirisi ile Lehçeden dilimize kazandırıldı.

Olga Tokarczuk, Polonya Edebiyatı’nın son yıllardaki en önemli isimlerinden biri. Nike Ödüllü Tokarczuk’un öykü kitaplarından birinin bu projeye çok yakışacağını başından beri biliyorduk. Bir röportajında bu kitabı, “En edebi tema edebiyatın

kendisidir," diye açıklamıştı Tokarczuk. Kitaba ismini vermek için seçtiğimiz *Aç Gözünü, Artık Yaşamıyorsun* isimli ilk öyküsünde, edebiyatı nasıl kendi edebiyatının malzemesi yaptığını göreceksiniz. Bir edebi eserin kurgusuyla iç içe geçmiş gerçekliği, akıcılığı ve kıvrak kalemıyla Olga Tokarczuk'un Türkçede ilk kez yayımlanan kitabı, *Aç Gözünü Artık Yaşamıyorsun* gerek karakter çeşitliliği gerek yaşanmış olayları yeniden kurgulamasıyla son yıllarda Polonya'dan çıkan en aykırı öykü kitabı olmayı başardı. Bu kitap günlük hayat karmaşasının içine saklanmış mitleri, fantezileri, rüyaları ve yazarın başkalarına dair yaptığı gözlemleri nasıl özgün bir şekilde bir araya getirdiğinin göstergesi.

Kitabın kapağı için ünlü Polonyalı çizer Joanna Concejo ile çalıştık. Concejo, daha önce de Tokarczuk'un kitaplarının Lehçe baskılarının kapaklarını tasarladığı için yazara ve tarzına aşinaydı. Tokarczuk ile Concejo'nun eserlerinde yer verdikleri karakterleri birbirlerine çok benzetiyorum. Tıpkı şapkadan tavşan çıkarır gibi karakterlerin içinden adeta başka karakter çıkarıyorlar. Bu yüzden Concejo'nun çizimleri *Aç Gözünü Artık Yaşamıyorsun* için çok uygundu.

İyi okumalar dilerim,

Hazal Baydur

Kısa Öykülerden

Uzun Bir Köprü Projesinde Yer Alan Kitaplar:

- *Yok, Olmasın da* - Edina Szvoren (çev: Gün Benderli)
- *Onu Görmeye Gittim* - Pierre J. Mejlak (çev: Mehtap Gün Ayrak)
- *Çöl ve Yolculuğun Kısa Teorisi* - Cristian Crusat (çev: Şevin Aksoy Gülman)
- *Danimarka Demiryolları* - Peder Frederik Jensen (çev: Sadi Tekelioğlu)
- *Keyifli Hikayeler* - Marente de Moor (çev: Erhan Güre)
- *Aç Gözünü Artık Yaşamıyorsun* - Olga Tokarczuk (çev: Neşe Yüce)
- *Oltalarla Hava Fişekler Tuttuk* - Karen Köhler (çev: Regaip Minareci)

Ön söz

Ece Erdoğan

Psikoloji, Polisiye ve Gerilimin Kollarında

Günümüz Polonya edebiyatının önde gelen isimlerinden Olga Tokarczuk. 2008 yılı Nike Edebiyat Ödülü sahibi. *Aç Gözünü Artık Yaşamıyorsun*'sa onun Türkçe yayımlanan üçüncü kitabı.

Üniversitede psikoloji eğitimi almış, Jung üzerine araştırmalar yapmış ve bir süre psikolog olarak çalışmış. Yazarın bu yönü, hikayelerinde kendini çokça hissettiriyor. Üst kurmaca tekniğiyle çok katmanlı kurgular yapmayı, fizikleri yahut iç dünyalarıyla sıra dışı kahramanlar yaratmayı seçiyor örneğin. Ve muhakkak işin içine açığa çıkmayı bekleyen gizemler, bir cinayet, babası belirsiz bir bebek, bilmediği bir kentte kaybolmuş bir yazar ya da çirkinliğinden geçinen bir hilkat garibesi giriyor. Bir yandan da biraz Polonya gibi bu hikayeler. Çünkü hemen hemen hepsinde, yaşanan uzun savaşın, geride bırakılan rejimin fiziksel ve psikolojik kalıntılarını, değişimin getirdiği sancuları hissetmek mümkün. Soğuk, tedirgin, düşünceli ama mutlu olmak isteyen bir dünya... Oyun içinde oyun, tarih içinde tarih, gerçek içinde kurmaca birbirine dolanarak büyüyor. Heyecanla dinginlik de bir yandan karşılıklı çekişiyor sanki. Soğukkanlı, ne yaptığını bilen, söz kalabalığından kaçınan, net ama ritmik bir yazar.

Olga Tokarczuk'un hikayelerini okuduktan sonra edebiyatın gücünü ve evrenselliğini bir daha düşünmeden edemiyor insan. Uzak iklimlerden insanların nasıl da güçlü birbirine dokunabileceğini. Savaşlar, baskılar ve rejim değişiklikleri karşısında halkların ortak hallerini... Hepsi sanki ustaca hazırlanmış bilmeceler halinde iz sürmemiz için bizi bekliyor. Hassas da bir dokunuş bu. Zihnimizde serin, mağrur ve gölgeli bir Polonya imgesi bırakıyor.

İyi ki Kalem Ajans bu kitabı dilimize kazandırmış. Hem bir yazar hem de bir okur olarak teşekkür ediyorum. Çünkü belki de edebiyatın en güzel yanı uzak coğrafyalarda gezinebilmek, dilini bilmediğimiz, hatta belki ayırt bile edemeyeceğimiz insanları tanımak, hissedebilmek değil midir?

İçindekiler

Aç Gözünü, Artık Yaşamıyorsun / 11
İskoçya'da Bir Ay / 48
Özne / 62
Ada / 69
Bardo. Kutsal Ahır / 99
Dünyanın En Çirkin Kadını / 114
Yazar Gecesi / 126
Kudüs'ün Fethi. Raten 1675 / 142
Che Guevara / 156
Satranç Atı / 178
Profesör Andrews Varşovada / 198
Ariadne Naksos'ta / 211
Mor Salkım / 226
Dansçı Kadın / 233
Fasulye Falı / 245
Zurek Çorbası / 253
Sabina'nın Dileği / 264
Kostümlü Prova / 274
Farklı Davulları Çalmak / 296

Aç Gözünü, Artık Yaşamıyorsun

C'nin aldığı kitabın kapağında eğlenceli çizimler vardı: kurumuş kan rengi, koyu bir fon üzerinde belli belirsiz, yarı açık bir kapıya uzanan basamaklar ve kapının ardında da berrak, ince ve bıçak kadar keskin bir ışık huzmesi. Ayrıca başlığın yazıldığı harf biçimini, sarı renkli ve açılı harfler, tanımıştı. Kitap onun çok sevdiği polisiye kitap serisine aitti. Yıllar önce Agatha Christie ile başlamıştı, ancak daha sonra o hep aynı ilerleyen olay örgüsünden –cinayet, soruşturma, failin bulunması– bıkmıştı. Sanki suç, keskin ve berrak olsa da çıkışı olmayan bir kavram gibiydi. Krepon kağıdından dokunmuş, bir piyon gibi kullanılmış ve yazarın asıl fikrine göre sahnelenen kişiler onu sinir ediyordu. Yazarın, kendi içinde bir düzeni olan suç ve ceza örüntüsünü baştan sona bilen tek kişi olup buna karşın hala öyküyü oluşturma arzusunda olması da garipti. Ne sıkıcı, diye düşündü.

Ne istediğini bilmiyordu. Kitapçılarda ve kütüphanelerde bulunan raflarda ne aradığından da bihaberdi. Bunu kendine itiraf edecek olsa, gözlerini yukarı çevirip dudaklarını öne doğru büzüp ellerini iki yana açarak çaresiz bir hareket sergilerdi. Kanlı canlı insanlar, gerçek suçlar arıyordu. Daha karmaşık bir amaca yönelik hareketler ve dedektiflerin asla dikkate almayacağı kanıtlar görmek istiyordu. Yok; istediği kan, ter, katliam ve felaket değildi. Bunlar televizyonda yeterince

vardı zaten. Sonuna kadar açık olmayan, arada bir kendisini anımsatmak için yüzeye çıkan atipik bir şemaydı arzuladığı. Ona ulaşan, kolunu çekiştiren ve uyumasına izin vermeyen bir şeydi istediği. Bunu bir kütüphane memuruna ya da kitapçıda çalışan satış elemanına anlatmak zordu.

Kitabı elinde kuşkuyla evirip çevirirken, “Ben de bilmiyorum ki,” der ve sonunda onu alırdı.

Polisiye roman okumak her yönden zevkliydi. Temizlik yapmayı ve rafları düzenlemeyi hatırlatıyordu insana, karmaşa adım adım düzene dönüşüyordu. Ama bazen çok fazla düzen olduğu da oluyordu.

Mahallenin kütüphanesinden file dolusu kitap taşırdı eve. Bunları bazen mutfakta, bazen metroda iştahla okurdu. Haftada iki ya da üç kitap. Daha az tanınmış yazarların polisiye kitaplarını da alırdı; bazıları iyi olurdu, bazıları işe yaramaz.

Arka planda başka edebiyat türlerini içeren polisiye romanları okumayı da denerdi. Genleriyle oynanmış garip polisiye romanlarına bulaşır; bilmeceli polisiye, şiirsel polisiye romanlarından tat alırdı. Her bir bölümün başka bir anlama büründüğü, olayla bağlantısı olmayan sahte olaylar kazandığı matruşka benzeri polisiye romanları çırcıplak soyardı. Anlaması gereken ama anlamadığı bilgi yüklü anlatımlar ve göndermeleri olan, risale gibi polisiye romanlara dalardı. Polisiye roman gibi olmayan ama öğretici ve ahlaki tartışmalardan oluşan romanlarla mücadele ederdi. Aralarında okuyucunun gözleri önünde türün kurallarını paramparça edip onlardan iğrenç bir yahni yapan, o kutsal izleme ritüelinin tamamını geçip katili ifşa eden berbat romanlar da vardı. Her bir cümleyle sevişip suçu uzak plana öteleyen, kendi estetiğine aşık olup aynanın karşısında kendine hayranlıkla bakan romanlar da. Ya da düşüncesi bile kızgınlıktan ve öfkeden çeneleri kilitlemeye yeter, katili açıklamayarak suçu en ince ayrıntısına dek betimleyenler

de vardı! Sapıklık! Kitapçılarda bu tarz soysuz polisiye romanlar, tekno polisiye, bilim kurgu polisiye, romans polisiye gibi, artmaya başlamıştı. Hepsini okuyordu, en azından bu türe sadıktı. Başlayıp da bıraktığı olmamıştı. Okumanın ilk kuralının başladığını sonuna kadar okuyacağına dair bir anlaşma, bir yemin belgesi imzalamak olduğunu düşünürdü. Başladı mı bırakmak olmazdı. Katil ortaya çıkıp bizi ayırana dek.

Eve metroyla giderken ilk sayfaları okudu ve kendinden memnun, romanın hiç de fena başlamadığını düşündü. Her şey sevdiği gibiydi: ayrıntılı ve gerçekçi mekanlar, aşkla ince ince betimlenmiş nesnelere, mantıklı çizilmiş kahramanlar. Birinin kel kafasından veya buruşuk kadife pantolonundan söz ettiği için yazara minnet duymuştu. Bu sayede birkaç paragraf okuduktan sonra, her şeyi vagonun karanlıkta parlayan camlarında hayal edebilmişti.

Roman, Flaman Bölgesi'nde, pek de büyük olmayan ama güzel konumlanmış bir malikanedeki bir polisiye roman yazarları toplantısından söz ediyordu. Malikanenin sahibi ve bu olağanüstü toplantının öncüsü, bu türün kraliçesi olup sekse-nini çoktan devirmiş olan Ulrika'ydı.

C, oldukça ayrıntılı betimleme içeren birkaç cümleyle dayanarak onu zayıf, kemikli ve uzun parmaklı kurumuş bir ihtiyar olarak düşünmüştü. Belki de bunun için onu, yaşamı boyunca yazdığı onlarca kitapla ün kazanmış Barbara Cartland'a benzitiyordu. Ulrika'nın mavi ipek giysisi, abartılı altın takılarıyla birlikte rahatsız edici gözüküyordu. C, nedendir bilinmez böyle birinin dünyanın en kırılğan kokusu olan saman kokusu gibi kokacağını düşünmüştü.

Ulrika, bir Flaman'dı. Malikanesi yıllardan beri ailesine aitti ama Ypres katliamından sonra çekiciliğini yitirmişti. Söylentilere göre toprak ceset kokuyordu.

C, dizlerinin üstündeki sepette bir kedi bulunan yanındaki komşusuna baktı ve hangi katliamdan söz edildiğini kesinlikle araştırması gerektiğini düşündü. Acaba Birinci Dünya Savaşı ve hardal gazı mıydı? Kesinlikle öyle.

Meşhur Ulrika, ölümünden sonra bahçesinde kestane ağaçları bulunan malikanesinin sanatçıların çalışma merkezi ve polisiye roman yazarlarının bir sığınağı olması konusunda vasiyet yazmıştı. Aşağıda girişin hemen yanındaki salon sadece ona, yaşamı ve kitaplarına, ayrılacaktı. Fotoğraflar, el yazmalarının sergilendiği vitrinler, pek çok dilde yayınlanmış kitaplar... Bahçesini, kütüphanesini, güzel Renault'sunu ve en iyi Flamander aşçısını (Umalım da uzun yaşasın!) konuklarının hizmetine verecekti. İlk kattaki dar koridorda yan yana, küçük ve karanlık, hücre gibi iki oda bu türde yazacak olan geleceğin yazarlarına hizmet edecekti.

C, ilk konuğun Bayenne yakınlarındaki istasyondan alındığı yerde, ne yazık ki okumayı yarıda kesmek zorunda kalmıştı. Onu almak için arabanın gönderilmiş olması C'nin hoşuna gitmişti. İşte o lacivert Renault. İlk konuk, kel ve buruşuk kadife pantolonlu olandı.

C alışveriş torbalarıyla üçüncü kata çıktı ve dairesine vardı. Pencereyi açtı, içeriye sabun ve hafif bir bahar kokusu yayıldı. Bu arada, kışı çok da zorlanmadan atlatan kroton bitkisinin yapraklarının üstündeki küçük bitleri fark etti. Sonra kediyi besledi, ocağa makarna suyu koydu ve kaynamasını beklerken okumaya devam etmek için mutfaktaki tabureye oturdu.

Longfellow adındaki adam, tanınmış bir İngiliz dedektif romanı yazarıydı. Uzun bir yolculuktan dolayı yorgun olduğu için tek düşüncesi yemekten önce kısa bir şekerleme yapmaktı. Ancak kuzey Fransa'nın kederli ve puslu manzarasını merakla seyretmeye başladı ve bu peyzaj duygusal bir korku romanına daha uygun kaçacakmış gibi geldi ona.